

آداب السفر وأحكامه (الجمعية)
آداب سفر و احكام آن

آداب سفر و احکام آن

الحمد لله رب العالمين، والصلاة والسلام على نبينا محمد، وعلى آله وصحبه أجمعين.

اما بعد:

این، رساله مختصر در مورد آداب و احکام سفر است، که در آن سعی کرده‌ایم بیشتر آنچه مسافر به آن نیاز دارد را بیان کنیم. از الله متعال می‌خواهیم که آن را صرفاً به خاطر رضای خود، و به نفع همه مسلمانان قرار دهد.

کمیتة علمی انجمن خدمت رسانی محتوای اسلامی به زبان‌های گوناگون

اول: آداب سفر

هر کسی به نیت حج یا دیگر عبادات سفر می‌کند، باید به موارد زیر توجه ویژه داشته باشد:

1- در انتخاب زمان سفر، وسیله نقلیه، همسفر و جهت مسیر (اگر راه‌های گوناگون موجود باشد)، از پروردگار متعال طلب خیر (استخاره) نماید، و در این امور با اهل تجربه و صلاح مشورت کند، اما درباره حج و عمره، بی‌شک این دو، نیکی بی‌چون و چرایی هستند، روشی طلب خیر (استخاره) چنین است که دو رکعت نماز بجا آورده، سپس دعایی را که از پیامبر صلی‌الله‌علیه و سلم روایت شده است بخواند.

2- بر هر حاجی و عمره‌کننده واجب است که حج و عمره خویش را تنها برای الله متعال و تقرب به او به جا آورد، و از قصد به دست آوردن متاع ناچیز دنیا، فخر فروشی، کسب لقب‌ها یا ریا و شهرت طلبی

بپرهیزد؛ چرا که این امور سبب بطلان عمل و عدم پذیرش آن می گردد. الله متعال فرموده است:

{قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَمَن كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا}

{قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَمَن كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا}

(بگو: من فقط بشری مانند شما هستم که به من وحی می شود که معبودتان معبود یکتاست. پس کسی که به لقای پروردگارش امیدوار است باید کار پسندیده ای انجام دهد، و در پرستش پروردگارش کسی را شریک نسازد). [الکھف: 110] و در حدیث قدسی آمده است: «أَنَا أَعْنَى الشُّرَكَاءِ عَنِ الشُّرْكِ، مَنْ عَمِلَ عَمَلًا أَشْرَكَ فِيهِ مَعِيَ غَيْرِي تَرَكْتُهُ وَشِرْكُهُ»¹.

«من بی نیازترین شرکا از شرک هستم، هر کس عملی انجام دهد که در آن با من کسی دیگر را شریک نماید، او را با شرک اش رها می کنم». 3- بر هر حاجی و عمره کننده واجب است که پیش از آغاز سفر، احکام عمره، حج و آداب سفر را بیاموزد، تا مبدا واجب را ترك کند، و یا در حرامی واقع شود، پیامبر صلی الله علیه و سلم فرموده اند: « برای کسی که الله اراده خیر کند، به او فهم دین می دهد»².

4- بر حاجیان و عمره گزاران واجب است که مال حلال را برای حج یا عمره خود برگزینند؛ زیرا الله متعال پاکیزه است و جز پاکیزه را نمی پذیرد، و مال حرام سبب عدم استجابت دعا می شود.

¹ روایت مسلم در شماره (2985).

² بخاری در شماره (2738)، و مسلم در شماره (1627) روایت نموده اند.

5- توبه از همه گناهان و نافرمانی‌ها واجب است و اگر حقی از مردم نزد اوست، باید آن را بازگرداند و از آنان طلب بخشش کند؛ خواه این حق مربوط به آبرو، مال یا هر چیز دیگری باشد.

6- مستحب است مسافر وصیتنامه خود را همراه با دارایی‌ها و قرض‌هایی که بر دیگران دارد و یا از دیگران بر او است را بنویسد؛ همانگونه که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: «برای مسلمانی که چیزی برای وصیت دارد، جایز نیست دو شب بر او بگذرد و وصیت نامه‌اش را ننوشته باشد»¹. و بر آن گواه بگیرد، قرض‌هایش را بپردازد، و امانت‌ها را به صاحبانشان بازگرداند یا از آنان اجازه نگهداری آن‌ها را بگیرد.

7- مستحب است مسافر در انتخاب همسفر صالح تلاش نماید، و دقت کند که همراه او از طلبه‌ء علوم شرعی باشد؛ چرا که این کار از عوامل توفیق او و جلوگیری از بروز اشتباهات در سفر، حج و عمره می‌باشد؛ همان‌گونه که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: «هرکسی بر دین و آیین دوست خویش است؛ پس باید هریک از شما بنگرد با چه کسی دوستی و همنشینی دارد»²؛ و بنابر قول او صلی الله علیه وسلم: «جز با مؤمن دوستی و همنشینی مکن و غذایت را جز پرهیزگار نخورد»³.

8- برای مسافر مستحب است که قبل از رفتن با خانواده، فامیل، همسایه‌ها و دوستانش الله حافظی کند، پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: «هر که خواهد به سفر رود، به بازماندگانش گوید: شما را

¹ روایت ابو داود در شماره (4833).

² ابو داود در شماره (4832)، و ترمذی در شماره (2395) نقل نموده‌اند.

³ روایت از طبرانی در شماره (823).

به الله می سپارم که هیچ امانتی را ضایع نمی سازد.»¹ و پیامبر صلی الله علیه وسلم هرگاه قصد سفر می کرد، هنگام الله حافظی به یارانش می فرمود: «دین، امانت، پایان عمل ات را به الله می سپارم»²، برای کسانی که قصد سفر داشتند و از او صلی الله علیه وسلم توصیه می خواستند، ایشان می فرمودند: «الله متعال برای تو تقوا عنایت فرماید، و گناهانت را ببخشد، و هر کجا که باشی، خیر را برای تو آسان کند»³ مردی که قصد سفر داشت نزد پیامبر صلی الله علیه وسلم آمد و گفت: ای رسول الله مرا نصیحت کن، فرمود: «تو را به تقوای الله و تکبیر گفتن در هر مکان بلندی توصیه می کنم، و چون رفت فرمود: الهی زمین را بر او آسان و کوتاه و سفر را بر او راحت گردان»⁴.

9- مسافر در سفر زنگ، آلات موسیقی، و سگ را با خودش در سفر نمی برد؛ بنابر حدیث ابوهریره رضی الله عنه که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: «ملائکة با گروهی که در بین آنها سگ و زنگوله است همراهی نمی کنند»⁵.

10- هرگاه می خواست با یکی از همسرانش مسافرت کند، اگر بیش از یک زن داشته باشد، در میان آنان قرعه انداخته و نام هر کسی که در قرعه بر آید با او برود؛ در حدیث عایشه رضی الله عنها چنین آمده است: «هرگاه رسول الله صلی الله علیه وسلم قصد سفر داشتند، بین

¹ روایت از احمد در مسند اش در شماره (4524).

² روایت ترمذی در شماره (3444).

³ روایت از احمد در مسند اش، در شماره (9724).

⁴ روایت مسلم در شماره (2113).

⁵ بخاری در شماره (2593)، و مسلم در شماره (2770). روایت نموده اند.

همسرانش قرعه می انداختند و قرعه به نام هریک از آنها می بر آمد با ایشان همسفر می شد»¹.

11- مستحب است در صورت امکان، روز پنجشنبه سفر نماید؛ بنابر انجام آن از سوی او صلی الله علیه وسلم. کعب بن مالک رضی الله عنه می فرماید: «رسول الله صلی الله علیه وسلم جز روز پنجشنبه به ندرت به مسافرت می رفت»².

12- مستحب است که مسافر هنگام خروج از خانه (چه برای سفر و چه غیر آن)، این دعا را بخواند: «بِسْمِ اللَّهِ، تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَضِلَّ أَوْ أَضَلَّ، أَوْ أَزِلَّ أَوْ أُزَلَ، أَوْ أَظْلِمَ أَوْ أُظْلِمَ، أَوْ أَجْهَلَ أَوْ يُجْهَلَ عَلَيَّ»³.

(به نام الله توکل کردم بر الله هیچ قوت و نیروی جز به الله نیست، الهی به تو پناه می برم این که گمراه شوم یا دیگری را گمراه کنم، یا به سبب ارتکاب گناه پاهایم بلغزد و یا سبب لغزش پاهای دیگری شوم، یا مورد ستم قرار گیرم و یا سبب ستم بر دیگران شوم، و یا مانند جاهلان عمل کنم و یا دیگران کار جاهلانه را بر من عملی کنند).

13- مستحب است که مسافر هنگام سوار شدن بر مرکب خود (چه چهارپا، چه موتر، چه هواپیما و یا هر وسیله دیگر) این دعا را بخواند: «اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ ثُمَّ يَقُولُ: {سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ وَإِنَّا إِلَى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ} [الزخرف: 14] اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْأَلُكَ فِي سَفَرِنَا هَذَا الْبِرَّ وَالتَّقْوَى، وَمِنَ الْعَمَلِ مَا تَرْضَى، اللَّهُمَّ هَوِّنْ

¹ روایت از بخاری در شماره (2949).

² روایت ابو داود در شماره (5094).

³ وعاء السفر: شدت و سختی آن. الإفصاح عن معاني الصحاح (4/ 284).

عَلَيْنَا السَّفَرُ، وَاطْوِ عَنَّا بُعْدَهُ، اللَّهُمَّ أَنْتَ الصَّاحِبُ فِي السَّفَرِ، وَالْخَلِيفَةُ فِي الْأَهْلِ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ وَعْثَاءِ السَّفَرِ، وَكَآبَةِ الْمُنْظَرِ²، وَسَوْءِ الْمُنْقَلَبِ³ فِي الْمَالِ وَالْأَهْلِ...»⁴.

«الله بزرگ است، الله بزرگ است، الله بزرگ است» پاک است کسی که این را برای ما رام کرد و [گرته] ما را توانمندی [رام ساختن] آنها نبود، و به راستی که ما به سوی پروردگارمان بازخواهیم گشت (الهی در این سفر مان از تو نیکی و تقوا و عملی که تو از آن راضی باشی خواهی، الهی سختی های سفر را برای ما آسان نما، و دوری آن را از ما برچین، الهی تو همنشین در سفری، و خلیفه در خانواده هستی، الهی به تو پناه می بریم از مشقت سفر و منظره بد و تغییر ناپسند در مال و خانواده.

14- برای او مستحب است که به تنهایی و بدون همراه سفر نکند؛ بنابر این قول پیامبر صلی الله علیه وسلم: «اگر مردم آنچه را که من از تنهایی می دانم می دانستند، هیچ سوارکاری تنها در شب سفر نمی کرد»⁵.

15- مسافران از میان خود یک تن را منحیث امیر برگزینند؛ تا سبب اجتماع، اتفاق، و نیل مقصود گردد، پیامبر صلی الله علیه وسلم می

¹ ظاهر بد و شکسته از غم و اندوه. الإفصاح عن معاني الصحاح (4/ 284).

² (المنقلب): عبارت از بازگشت است. الإفصاح عن معاني الصحاح (4/ 284).

³ روایت از احمد در مسند اش، در شماره (6374).

⁴ روایت بخاری شماره (2998).

⁵ روایت ابو داود، شماره (2608).

فرماید: «هرگاه سه نفر رهسپار سفر می شوند، باید یکی از خود را امیر قرار دهند»¹.

16- باید بر انجام واجبات الهی و ترک محرمات پایبند باشد و خُلق نیکو پیشه کند، به نیازمندان یاری رساند، علم خود را در اختیار جویندگان و کسانی که به آن نیاز دارند بگذارد، و در مال سخاوت ورزد تا آن را در راه مصالح خود و برادران دینی و رفع نیازهایشان خرج نماید.

17- همچنین شایسته است هزینه و مایحتاج سفر را به اندازه کافی فراهم آورد، چرا که امکان دارد نیازهای پیش بینی نشده رخ دهد یا شرایط دگرگون شود.

18- در تمام این امر باید با چهره ای گشاده، روان آرام، بکوشد تا شادی را به همراهانش هدیه کند؛ و با خوشرویی و مهربانی، محبوب دلها گردد.

19- همچنین باید بر خشونتِ همراهان و مخالفت شان با نظریاتش شکیبایی کند، و به نیکوترین روش با آنها رفتار کند، تا احترام و جایگاه والایی در دلهای شان بیابد.

20- مستحب است که وقتی مسافران در جایی پایان می شوند، باید کنار یکدیگر قرار بگیرند، برخی از اصحاب پیامبر صلی الله علیه وسلم زمانی که در جایی پایان می شدند، در دره ها و گذرگاه های کوهستانی پراکنده می شدند، لذا رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمود: «پراکنده شدن شما در دره ها و کوهستان ها، بی گمان از وسوسه های شیطان است»²، از آن پس مردم کنار یکدیگر قرار می گرفتند، حتی اگر جامه ای بر آنها پهن می شد، برای آنان کافی بود.

¹ روایت از احمد در مسند اش، در شماره (17736)

² روایت مسلم شماره (2708).

21- مستحب است که وقتی در سفر و یا خانه بی دیگری پایان شدند، با دعای که از او صلی الله علیه وسلم ثابت است بخواند: «پناه می برم به کلمه های کامل الله از شر آنچه آفریده است»¹؛ اگر این را بخواند، تا زمانی که از آن خانه خارج نشده، چیزی به او آسیب نمی رساند.

22- مستحب است در سریالایی ها الله اکبر بگویند، و هنگام پایین آمدن به سراشیایی ها و دره ها سبحان الله بگویند، جابر رضی الله عنه می گوید: "هرگاه از سریالا می رفتیم، «الله اکبر» می گفتیم و چون از سراشیایی پایین می رفتیم، «سبحان الله» می گفتیم"²، و نباید صدای خود را برای گفتن تکبیر بلند کنند، رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمود: «ای مردم، بر خود رحم کنید (و صدای تان را پایین بیاورید)؛ زیرا شخص ناشنوا و غایی را نمی خوانید؛ بلکه الله با شما بوده و شنوای نزدیک است»³.

23- مستحب است سفر را شب آغاز نماید، به ویژه در اول شب؛ زیرا پیامبر صلی الله علیه وسلم می فرماید: «در شب حرکت کنید؛ زیرا زمین در شب، در هم پیچیده و کوتاه می شود»⁴.

24- مستحب است در سفر دعا های زیادی بخواند؛ زیرا پیامبر صلی الله علیه وسلم فرموده اند: «بی گمان سه دعای مستجاب وجود

¹ روایت بخاری شماره (2994).

² روایت بخاری شماره (2993).

³ روایت ابو داود، شماره (2571).

⁴ روایت احمد در مسند اش، شماره (10771).

دارد که در پذیرفته شدن آنها شکی نیست: دعای مظلوم، دعای مسافر و دعای پدر [و مادر] بر علیه فرزند»¹.

دوم: طهارت در سفر

مسافر باید مراقب طهارت خود باشد، برای نجاست کوچک وضو بگیرد، و برای جنابت غسل کند.

اگر آب به دسترس نبود، و یا آب کمی داشته باشد که برای خوردن و آشامیدن به آن نیاز باشد، در این صورت باید تیمم کند. چگونگی تیمم: با دستان خود به زمین بزند، سپس رو و دستان خود را با آنها مسح کند.

پاکی تیمم پاکی ای موقتی است؛ بنابراین هرگاه آب یافت شود، تیمم باطل می گردد و استفاده از آب بر او واجب می شود، اگر کسی به سبب جنابت تیمم کند و سپس آب بیابد، بر او واجب است غسل جنابت به جای آورد، و اگر به جهت قضای حاجت (غائط) تیمم نماید و آب بیابد، وضو گرفتن بر او واجب می شود. و در حدیث آمده است که:² «خاک پاک وسیله ای است برای وضوی هر مسلمان (که می تواند با

¹ بزار در مسند اش در شماره (10068) روایت نموده است.

² هذه العبارة غير صحيحة (فتمی وجد الماء بطلت ووجب علیه استعماله، فإذا تیمم عن جنابة ثم وجد الماء وجب علیه الاغتسال عنها، وإذا تیمم من الغائط ثم وجد الماء وجب علیه الوضوء عنه).

والصحيح : فتمی وجد الماء وقدر علی استعماله

فإذا تیمم عن جنابة ثم وجد الماء وقدر علی استعماله ...

وإذا تیمم من الغائط ثم وجد الماء وقدر علی استعماله ...

لان مجرد وجود الماء لا تبطل بل القدرة علی استعماله

آن وضو بگیرد) هرچند این عمل تا ده سال ادامه یابد (و آبی نیابد)، پس چون آب یافت، از الله متعال بترسد و پوستش را در تماس با آن قرار دهد»¹.

مسح بر روی پاپوش‌ها (موزه‌ها) با استناد به کتاب الله، وسنت و اجماع اهل سنت مشروعیت دارد.

شرایط مسح بر پاپوش‌ها (موزه‌ها) و امثال آنها:

- 1- پاپوش یا جوراب باید مباح و پاک باشد.
- 2- پوشیدن آنها پس از طهارت انجام گیرد.
- 3- پوشش آنها محل واجب (تا بجلک) را بیپوشاند.
- 4- مسح تنها در حَدَث اصغر (وضو) جایز است، نه در جنابت یا مواردی که موجب غسل می شود.

5- مسح در زمان مشخص شرعی انجام شود؛ برای مقیم یک روز و شب، و برای مسافر سه روز و شب، این مدت به نظر صحیح از زمان اولین مسح پس از بی وضویی آغاز می شود و برای مقیم پس از ۲۴ ساعت و برای مسافر پس از ۷۲ ساعت پایان می یابد.

مسح بر پاپوش‌ها (موزه‌ها) در سه موارد باطل می شود:

- 1- وقوع ناپاکی که غسل را واجب می کند (مانند جنابت) که در این صورت مسح باطل شده و غسل باید صورت گیرد.
- 2- درآوردن پاپوش‌ها (موزه‌ها) پس از مسح بر آنها.
- 3- پایان یافتن مدت تعیین شده شرعی، مسح باطل می گردد.

¹ بخاری در شماره (1804)، و مسلم در شماره (1927) روایت نموده اند.

سوم: احکام قصر نماز در سفر:

کوتاه کردن نماز (قصر) در سفر بهتر از اتمام آن است؛ هرچند اگر مسافر نماز چهار رکعتی را کامل (چهار رکعت) بخواند، نمازش صحیح است، ولی عمل به شیوه برتر را ترک کرده است.

مسافر هنگامی می‌تواند نماز را کوتاه (قصر) بخواند که از تمام خانه‌های روستا یا شهر خود خارج شود، این نظر اکثر علمای اهل سنت است.

اگر پس از داخل شدن وقت نماز سفر را آغاز کند، می‌تواند نماز را کوتاه بخواند؛ زیرا پیش از پایان وقت نماز، مسافر شده است.

و اما جمع بین نماز ظهر و عصر، و مغرب و عشاء، در سفر و هنگام نیاز (مانند ادامه سفر) سنت است، در این حالت، مسافر می‌تواند بنا بر مصلحت خود، جمع تقدیم (خواندن هر دو نماز در وقت اول) یا جمع تأخیر (خواندن هر دو نماز در وقت دوم) را انجام دهد.

اگر مسافر نیازی به جمع کردن نداشته باشد (مانند توقف در مکانی که قصد حرکت پیش از وقت نماز دوم را ندارد)، بهتر و اولی عدم جمع کردن نمازها است؛ به همین دلیل، پیامبر صلی الله علیه وسلم در حجة الوداع هنگام توقف در مینى، نمازها را جمع نکردند؛ چرا که نیازی به آن نبود.

مسافر می‌تواند همانند مقیم، نمازهای نفلی مانند نماز ضحی، قیام شب، وتر و دیگر نوافل غیر از نوافل راتبه ظهر، مغرب و عشاء را به جای آورد، سنت آن است که نوافل راتبه این نمازها خوانده نشود.

خواندن نماز نفلی بر مرکب (هواپیما، موتر، کشتی و...) در سفر جایز است، اما برای نماز واجب باید از مرکب پیاده شد، مگر در صورت ناتوانی.

نماز مسافر که عقب امام مقیم می‌ایستد صحیح است، و مسافر باید نماز را همانند امام خود کامل بخواند، خواه تمام نماز را درک کرده باشد، خواه یک رکعت یا کمتر، و حتی اگر در تشهد آخر پیش از سلام به امام بپیوندد، باز هم نمازش را باید کامل بخواند، این نظر صحیح در میان آرای علماست.

چهارم: آداب برگشت از حج، عمره و یا سفر

در بازگشت عجله کند و بدون ضرورت در سفر برای مدت طولانی نماند؛ چنانکه پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود: «سفر پاره ای از عذاب است؛ زیرا انسان را از خوردن و نوشیدن و خوابیدن باز می‌دارد، بنابراین هریک از شما هدفش از سفر را به انجام رساند، هرچه زودتر نزد خانواده اش باز گردد»¹.

و هنگام بازگشت به سرزمینش هنگام سوار شدن بر مرکب، دعای سفر بخواند و این را بیفزاید: «آيُيُونَ، تَائِيُونَ، عَابِدُونَ، لِرَبَّنَا حَامِدُونَ». «ما درحالی باز می‌گردیم که توبه‌کنندگان، عبادت‌گزاران و ستایش‌گران پروردگارمان هستیم»².

مستحب است که مسافر هنگام بازگشت از سفر، همان گونه که از پیامبر اکرم (صلی‌الله‌علیه‌وسلم) ثابت شده، هرگاه از جنگ یا حج یا عمره بازمی‌گشت، بر هر بلندی از زمین سه بار تکبیر می‌گفت، سپس این ذکر را می‌خواند: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ

¹ بخاری در شماره (1797)، و مسلم در شماره (1342) روایت نموده اند.

² روایت از بخاری در شماره (4116).

الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، آيِبُونَ، تَائِبُونَ، عَابِدُونَ، سَاجِدُونَ، لِرَبِّنَا حَامِدُونَ، صَدَقَ اللَّهُ وَعْدَهُ، وَنَصَرَ عَبْدَهُ، وَهَزَمَ الْأَحْزَابَ وَحْدَهُ»¹.

«هیچ معبودی جز الله یگانه‌ای که شریک ندارد نیست، فرمانروایی و سپاس ویژه اوست و او بر هر چیزی تواناست. [ما] بازگشت‌کنندگان [به سوی او]، توبه‌کنندگان، عبادت‌کنندگان و سجده‌کنندگانیم و برای پروردگارمان شاکریم. الله به وعده‌اش وفا کرد، بنده‌اش را یاری نمود و [هم‌تنها] لشکرهای [دشمن] را درهم کوبید».

مستحب است هنگامی که مسافر شهر خود را می‌بیند، این دعا را بخواند: «آيِبُونَ تَائِبُونَ عَابِدُونَ لِرَبِّنَا حَامِدُونَ»²،

([ما] بازگشت‌کنندگان [به سوی او]، توبه‌کنندگان، عبادت‌کنندگان و سپاسگزار پروردگارمان هستیم). و این اذکار را تا هنگام ورود به شهر زادگاهش تکرار کند؛ چنانکه پیامبر اکرم صلی الله علیه وسلم اینگونه عمل می‌فرمود.

اگر مدت زیادی از خانه دور بوده باشد، از طرف شب نباید بر خانواده اش داخل شود، مگر این که آنان را از وقت قدوم خود شب هنگام آگاه نموده باشد؛ چون پیامبر صلی الله علیه وسلم از این امر نهی کرد، جابر بن عبد الله رضی الله عنهما می‌فرماید: «رسول الله صلی الله علیه وسلم مردان را از آمدن ناگهانی به خانه در شب نهی

¹ بخاری در شماره (1797)، و مسلم در شماره (1342) روایت نموده اند.

² روایت مسلم در شماره (715).

فرمود¹، حکمت این نهی را روایت دیگری چنین بیان می‌کند: «تا زن ژولیده موی خود را آراسته کند²، و زنی که شوهرش سفر کرده خود را بپاراید»³، و در ادامه می‌فرماید: «رسول الله صلی الله علیه وسلم مرد را منع نمود که شب هنگام بر خانواده اش داخل شود تا این که بر آنان شک نموده و آنان را به خیانت متهم نماید، و یا عیب جویی نماید»⁴.

مستحب است کسی که از مسافرت می‌آید از مسجد کنار خود شروع کند و در آنجا دو رکعت نماز بخواند؛ چنانچه پیامبر صلی الله علیه وسلم انجام داده اند.

برای مسافر مستحب است، هنگام بازگشت از سفر با فرزندان خانواده و همسایه گان اش که به استقبالش می‌آیند نرمی و نیکی کند: از ابن عباس رضی الله عنه روایت است که گفت: هنگامی که پیامبر صلی الله علیه وسلم به مکه رسید، جوانان بنی عبدالمطلب از او استقبال کردند، پس یکی را در آغوش و دیگری را پشت سر خود حمل نمود، و عبدالله بن جعفر رضی الله عنه می‌گوید: "هرگاه رسول الله صلی الله علیه وسلم از سفر برمی‌گشت ما را ملاقات می‌کرد، و مرا و

¹ (الشعثة): کسی که روغن و شانه را برای مدت طولانی استفاده ننموده باشد، و (الاستحداد): استعمال آهن، و (المغیبة): کسی که شوهرش غایب باشد. التحریر فی شرح صحیح مسلم - الأصبهانی (ص 292).

² روایت نسائی در شماره (9099).

³ روایت مسلم در شماره (715).

⁴ روایت مسلم در شماره (2428).

حسن و یا حسین را ملاقات می کرد و یکی از ما را در آغوش خود و دیگری را پشت سر خود حمل می نمود تا اینکه وارد مدینه شدیم¹.

هدیه دادن مستحب است، زیرا دلها را صفا بخشیده و کینه زدایی می کند، مستحب است که هدیه پذیرفته شود، و در مقابل آن ثواب حاصل می شود، و بدون مانع شرعی نباید رد شود؛ از این رو پیامبر صلی الله علیه وسلم فرموده است: «به یکدیگر هدیه دهید تا محبت میان شما فزونی یابد»². هدیه سببی از اسباب محبت بین مسلمانان است.

اگر مسافری به سرزمین خود بازگردد، مستحب است که او را در آغوش بگیرید؛ زیرا از اصحاب پیامبر صلی الله علیه وسلم ثابت شده است چنانچه انس رضی الله عنه می فرماید: "هنگام ملاقات با هم دست می دادند، و چون از سفر بر می گشتند همدیگر را در آغوش می گرفتند"³.

وصلی الله وسلم علی نبینا محمد.

¹ روایت از بیهقی در السنن الکبری در شماره (11946).

² روایت طبرانی در الأوسط، در شماره (97).

³ روایت بخاری در شماره (3116)، و مسلم در شماره (100).

فهرست

2	آداب سفر و احکام آن
2	اول: آداب سفر
10	دوم: طهارت در سفر
12	سوم: احکام قصر نماز در سفر
13	چهارم: آداب برگشت از حج، عمره و یا سفر